

Asia: VN/27452/2020-OM-548

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat mielestänne nykyisten julkisuuslain 24 §:n salassapitoperusteiden kehittämistarpeet? Puuttuuko nykyisistä salassapitosäännöksistä jotain olennaista? Kuvailkaa ja perustelkaa kehittämistarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Kuntaliitto pitää perusteltuna, että julkisuuslain salassapitosäännösten muutostarpeita selvitetään ja sääntelyä kehitetään. Työn vahvana lähtökohtana tulisi olla julkisuusperiaatteen kunnioittaminen sekä mahdollisimman selkeän ja ymmärrettävän sääntelykokonaisuuden tavoittelu.

Kuten Kuntaliitto on tuonut esiin myös osana julkisuuslain kokonaisuudistusta, lakia sovelletaan kunnissa laajasti, ja sen soveltajina toimivat muun muassa juristit, lainopillista koulutusta vailla olevat viranhaltijat sekä kuntien luottamushenkilöt. Julkisuuslain, ja siten julkisuusperiaatteen, laaja-alainen ja tehokas toteuttaminen edellyttää, että salassapitosääntelyn rajat ovat selkeät ja soveltamistilanteet yksiselitteiset.

Varautumiseen liittyvät kehittämistarpeet

Kuntaliitto esittää, että salassapitosääntelyn muutostarpeita arvioidaan jatkovalmistelussa erityisesti kuntien valmiussuunnitelmien osalta. Nykytilanteessa rajanveto julkisen yleisen valmiussuunnitelman ja oikeuskäytännön (KHO 3819/2017) perusteella salassa pidettävien erityisten suunnitelmaosien välillä on epäselvä ja käytännössä hankala. Usein voimassa olevan lainsäädännön valossa jää epäselväksi, mitkä osat valmiussuunnitelmasta ovat julkisia, vaikka kunta olisikin erikseen laatinut valmiussuunnitelmasta julkiseksi tarkoitetun asiakirjan.

Suomen Kuntaliitto katsoo perustelluksi arvioida, tulisiko julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 7 kohtaa vastaavan säännöksen uuden lain yhteydessä kattaa laajemmin säännöksessä mainitun kohteen turvallisuuteen liittyvät tiedot, eikä rajoittua ainoastaan varsinaisiin turvallisuusjärjestelyihin. Mikäli kyse ei ole nimenomaisesta turvallisuusjärjestelystä, mutta tieto on olennainen kohteen turvallisuuden kannalta, olisi perusteltua, että tällainen asiakirja tai tieto voitaisiin tarvittaessa

määrätä salassa pidettäväksi myös ilman varsinaisten turvajärjestelyiden olemassaoloa. Esimerkiksi vesilaitosvalvomon paikkatieto ei välttämättä sisällä turvallisuusjärjestelyjä, mutta sen voidaan katsoa olevan merkityksellinen vesihuollon turvallisuuden kannalta.

Jatkovalmistelussa on tarpeen ottaa kantaa kriittisen infrastruktuurin käsitteen määrittelyyn. Kunnan rakennetun ympäristön toimialalla – eli teknisen sektorin kaavoitus-, rakennusvalvonta-, infran kehittämis- ja vesihuoltotehtävissä – tuotetaan ja hallinnoidaan merkittävä määrä infrastruktuuriin liittyvää tietoa. Näihin kuuluvat muun muassa päätöstiedot, digitaaliset suunnitelmat, tekniset havainnekuvat, kartat, tarkat rakennuspiirustukset sekä koneluettavat paikkatiedot.

Ilman yhteisiä, selkeitä ja johdonmukaisia kriittisen infrastruktuurin määritelmiä sekä linjauksia näihin liittyvien tietojen ja asiakirjojen hallinnointiin on osoittautunut vaikeaksi tunnistaa, mitkä kohteet, asiakirjat tai niiden osat ja dataluokat tulisi määritellä salassa pidettäväksi. Myös osittaisen salassapidon soveltaminen, esimerkiksi rakennuspiirustuksiin, on tällä hetkellä haastavaa.

Suomen Kuntaliiton näkemyksen mukaan julkisuuslain salassapitosääntelyn jatkovalmistelussa on tärkeää huomioida toimintaympäristön merkittävät muutokset, erityisesti teknologian kehitys ja Euroopan muuttunut turvallisuustilanne. Tietojärjestelmien kehitys ohjaa yhä voimakkaammin koneluettavien tietojen hyödyntämiseen ja tiedonkäsittelyn automatisointiin.

Yksi esimerkki haastavasta toimintaympäristöstä julkisuuden ja turvallisuuden yhteensovittamisen näkökulmasta on kuntien kaavoitusprosessi. Kaavoitukseen sisältyy aina menettelyt osallistamista varten ja kaavasunnitelmien asettaminen nähtäville, mikä on keskeistä demokratian toteutumisen sekä kiinteistönomistajien oikeusturvan kannalta. Samanaikaisesti kaavoitus mahdollistaa myös kriittisen infrastruktuurin rakentamisen, minkä vuoksi kaikkien kaavamateriaalien teknisten yksityiskohtien avoin julkaiseminen ei ole turvallisuuden kannalta perusteltua.

Uusi alueidenkäyttölaki edellyttää, että asema-, yleis- ja maakuntakaavat tuotetaan kansallisen tietomallin mukaisessa, koneluettavassa muodossa. Tämän vuoksi kaavatietomallien tietosisällön avoimuuden ja salassapidon rajapinnat on tarpeen määritellä selkeästi ja yhtenäisesti. Erityisesti kriittiseen infrastruktuuriin liittyvien tietojen osalta on tärkeää arvioida tarkoin, missä määrin tiedot voidaan julkaista ja milloin ne tulee saattaa salassa pidettäväksi turvallisuussyistä.

Esitutkintatiedot

Suomen Kuntaliitto kiinnittää erityistä huomiota julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 ja 19 kohtien soveltamishaasteisiin tilanteissa, joissa kunta tai kaupunki ryhtyy toimenpiteisiin rikosilmoituksen tekemiseksi omassa organisaatiossaan tai toiminnassaan ilmenneiden epäselvyyksien johdosta. Tällaisissa tilanteissa on tyypillistä, että kunta hankkii ensin ulkopuoliselta asiantuntijataholta, kuten asianajotoimistolta, riippumattoman selvityksen tapauksen vakavuuden ja mahdollisen

moitittavuuden arvioimiseksi. Nämä selvitykset ovat välttämättömiä, jotta kunnanhallitus voi tehdä oikeudellisesti perustellun ja vastuullisen ratkaisun mahdollisen rikosilmoituksen tekemisestä.

Nykytilanteessa nämä selvitykset ovat pääsääntöisesti julkisia, koska julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 kohtaa voidaan soveltaa ainoastaan esitutkin-taviranomaisiin, eikä kyseinen salassapitoperuste kata kuntien hallussa olevia selvityksiä tai muita asiakirjoja. Momentin 19 kohdan osalta salassapito edellyttää, että asia on jo vireillä tuomioistuimessa. Näin ollen kunnan hankkimat esiselvitykset eivät nykyainsäädännön perusteella ole salassa pidettäviä, vaikka ne tosiasiallisesti liittyisivät rikosoikeudelliseen vastuukysymykseen. Sääntelyä tulisi muuttaa siten, että momentin 19 kohtaa voisi soveltaa jo rikosilmoituksen tai haastehakemuksen jättämisen jälkeen.

Nykytilanne asettaa julkisyhteisöt yksityisiä toimijoita heikompaan asemaan oikeudenkäynnin osapuolena, koska yksityisiin tahoihin julkisuuslakia ei sovelleta kyseisten valmisteluvaiheen tietojen osalta. Lisäksi nykyinen sääntely mahdollistaa tilanteen, jossa esitutkinta-aineiston salassapito voidaan kiertää pyytämällä asiakirjat toiselta viranomaiselta, kuten kunnasta. Jokainen viranomainen arvioi salassapidon itsenäisesti riippumattomana esimerkiksi esitutkintaviranomaisen tulkinnasta.

Käytännössä esitutkintaa ei yleensä käynnistetä ilman ennakkollista selvitystyötä. Rikosasioissa syyttäjällä on ensisijainen syyteoikeus ja asianomistajalla vasta toissijainen, eikä rikosperusteisia vaatimuksia voida esittää ilman edeltävää tutkintaa ja syyteharkintaa. Näin ollen kunnat ovat jo selvitysten laatimisvaiheessa tosiasiallisesti valmistautumassa oikeudenkäyntiin.

Kuntaliitto katsoo, että julkisuuslain salassapitosäännöksiä on syytä tarkistaa siten, että ne turvaavat julkisyhteisöille oikeuden käsitellä oikeudenkäyntiin mahdollisesti johtavia tilanteita luottamuksellisesti jo selvitysvaiheessa.

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus sivistyssektorilla, erityisesti kasvatuksen ja koulutuksenalalla

Kuntaliitto esittää, että kasvatusta- ja koulutusalan osalta jatkovalmistelussa tulee arvioida julkisuusperiaatteen ja yksityisyyden suojan yhteensovittamista salassapitosääntelyssä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että toimialalla käsitellään laajasti lapsia ja nuoria koskevia henkilötietoja, joista merkittävä osa on voimassa olevan lainsäädännön mukaan lähtökohtaisesti julkisia.

Digitalisaation myötä tiedot ovat yhä useammin sähköisessä muodossa, mikä mahdollistaa henkilötietojen yhdistelyn ja käyttötarkoituksen muuttumisen. Tämän vuoksi on tärkeää arvioida viranomaistiedon luovuttamiseen ja yhdistämiseen liittyviä riskejä sekä nykyhetkessä että tulevaisuuden näkökulmasta.

Julkisuuslain salassapitosäännösten kokonaistarkastelussa on keskeistä arvioida, turvaavatko nykyiset säännökset riittävästi lasten, oppilaiden ja opiske-lijoiden yksityisyyden ja henkilötietojen suojan. Lisäksi on selvitettävä, missä määrin salassapitoa koskevat säännökset tulisi sisällyttää erityislainsäädäntöön ja missä määrin ne olisi tarkoituksenmukaista koota julkisuuslakiin.

Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, kuten lasten, julkisten henkilötietojen käsittelyyn voi liittyä merkittäviä turvallisuusriskejä. Yksittäisenkin tiedon, kuten koulupaikan, luovuttaminen voi aiheuttaa haittaa esimerkiksi huoltajuuskiistoissa. Tulkinnanvaraisuus koskee myös sitä, kuinka laajasti tietoa voidaan luovuttaa – kattaako se esimerkiksi aiemmat koulupaikat, todistukset tai luokkatiedot.

Laajoihin tietopyyntöihin liittyy riskejä yksityiselämän ja henkilötietojen suojan riittävyydelle, erityisesti poikkeus- ja kriisitilanteissa, joissa voi olla myös turvallisuusnäkökohtia. Näin ollen on perusteltua arvioida, tulisiko lapsen tai oppilaan yksityisyyden ja turvallisuuden suojaamiseen liittyvät erityistilanteet tunnistaa ja huomioida salassapitosääntelyssä.

EU:n datasääntely

Kuntaliitto esittää lisäksi, että julkisuuslain salassapitoperusteiden suhdetta EU:n uuteen digi- ja datasääntelyyn on arvioitava. EU on viime vuosina säätänyt useita kuntien ja kuntien määräysvallassa olevien yritysten toimintaan vaikuttavia asetuksia ja direktiivejä. Tällaisia säädöksiä ovat esimerkiksi avoimen datan direktiivi, datanhallinta-asetus, datasäädös, tekoälyasetus, eIDAS-asetus, asetus yhteisestä digitaalisesta palveluväylästä ja Yhteentoimiva Eurooppa -asetus.

Koska uudessa sääntelyssä on monelta osin kyse tiedon liikkuvuuden edistämisestä, on sääntely keskeisesti yhteydessä myös julkisuuslakiin. Sääntelyyn liittyy myös lukuisia erilaisia dokumentaatiovelvoitteita (esim. velvoitteita laatia sopimuksia ja arviointeja sekä myös kansallisen sääntelyn nojalla esim. päivittää kuvauksia tiedonhallintamalliin), jolloin kunnan (ja julkisuuslain soveltamisalan laajentuessa myös kuntien määräysvallassa olevien yritysten) hallussa olevat tiedot ja asiakirjat tulevat lähtökohtaisesti julkisuuslain soveltamisalan piiriin. Myös tällaisten uudenlaisten tieto- ja asiakirja-aineistojen (mukaan lukien tekninen dokumentaatio) salassapitotarpeet tulisi arvioida. Laajalla hallinnon julkisuusperiaatteella voi olla vaikutuksia yksityisten yritysten halukkuuteen tehdä yhteistyötä kuntien ja kuntien määräysvallassa olevien yritysten kanssa ja myös liikesalaisuuksien toiminnalliseen määrittelyyn.

Konkreettisena esimerkkinä tarkastelutarpeesta suhteessa EU:n digilainsäädäntöön voi mainita datan avaamisen muuttuneessa sisäisessä ja ulkoisessa turvallisuusympäristössä. Niin kutsutut arvokkaat tietoaineistot, jotka on avoimen datan direktiivin mukaan asetettava saataville maksutta, koneellisesti luettavissa olevassa muodossa ohjelmointirajapintojen kautta, on määritelty Euroopan komission täytäntöönpanosäädöksessä. Kunnissa arvokkaita tietoaineistoja on arvioitu olevan pääasiassa rakennetun ympäristön alueella, eli kaavoitukseen, rakentamiseen, infraan ja paikkatietoihin liittyen. Avoimen datan direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jäävät kansallisen

sääntelyn mukaan asiakirjat, jotka ovat salassa pidettäviä. Salassapitoperusteiden uudistamista arvioitaessa on varmistettava, että perusteet rajaavat riittävästi kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia vaikutuksia.

Pohdittava on myös, onko julkisuuslain nojalla kaikki julkinen tieto avattavissa avoimena datana kenen tahansa hyödynnettäväksi missä tahansa tarkoituksessa. EU joka tapauksessa pyrkii vahvistamaan datataloutta ja datatalouden toimintaedellytyksiä sääntelyllä julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä.

Ulkoinen ja sisäinen tarkastus

Kuntaliitto katsoo, että salassapitosääntelyn kehittämistarpeita on tarkasteltava myös kuntien sisäisen ja ulkoisen tarkastuksen näkökulmasta. Nykyinen sääntely, erityisesti julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohta, ei kuntien kannalta riittävästi huomioi tarkastustoiminnan erityispiirteitä. Tarkastustoiminnan kehittyessä julkisuussääntelyn tulkinta on muodostunut entistä haastavammaksi.

Ulkoisen tarkastuksen osalta tulisi arvioida tilintarkastuksen aika laadittujen asiakirjojen salassapitoperusteita ja julkisuussääntelyn tarkkarajaisuus näiden osalta. Arvioinnissa on huomioitava, että tilintarkastajan tehtäviin kuuluu muun muassa kunnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointi. Näihin liittyvien puutteiden yksityiskohtainen käsittely julkisuudessa tai tietojen luovuttaminen tietopyyntöjen perusteella voi muodostaa merkittävän riskin organisaation toiminnalle.

Sisäisessä tarkastuksessa luottamuksellisuus on keskeinen osa toimintaa. Luottamuksellisuus turvaa tarkastajan tiedonsaannin esimerkiksi haastattelutilanteissa. Julkisuus voi vaarantaa tarkastuksen kohteena olevien henkilöiden oikeusturvan ja altistaa heidät esimerkiksi maalittamiselle tai muille seuraamuksille. On tärkeää, että tarkastettavat voivat avoimesti ja rehellisesti kertoa asioista ilman pelkoa siitä, että heidän henkilöllisyytensä tai lausuntonsa paljastuvat raporttien julkistamisen kautta. Kyse on sekä tarkastuskohteen että tarkastustoiminnan suojaamisesta.

Sekä ulkoiseen että sisäiseen tarkastukseen liittyy merkittävä julkisuusintressi, minkä vuoksi sääntelyn selkeys ja tarkkarajaisuus tarkastustoiminnan osalta on erityisen tärkeää. Tulevassa lainvalmistelussa on välttämätöntä varmistaa, että eri oikeudelliset ja toiminnalliset intressit punnitaan tasapainoisesti ja perustellusti.

Lainsäädännön selkeys

Kuntaliitto esittää, että lainvalmistelun yhteydessä arvioidaan nykyisen salassapitosääntelyn sääntelytavan toimivuutta kokonaisuutena. Erityisesti tulisi tarkastella salassapitoperusteiden

jaottelua ehdottomiin salassapitoperusteisiin, julkisuusolettamaan ja salassapito-olettamaan. Kuntien näkökulmasta nykyinen sääntelytapa on koettu monimutkaiseksi ja tulkinnanvaraiseksi, vaikka se toisaalta tarjoaa soveltajalle myös harkintavaltaa.

Lainsäädännön systematiikkaan kannalta epäselvyyttä aiheuttaa myös päällekkäiset, mutta epäjohdonmukaiset kategorisoinnit eri tietolaatujen osalta: erityiset henkilötietoryhmät; valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteiset tiedot; salassa pidettävät yksityisyyteen liittyvät tiedot. Salassapitoperusteiden kehittämistyössä on mahdollista tarttua myös näiden käsitteiden käyttöön.

Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisu 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), millaisia muutoksia tämä edellyttäisi salassapitoperusteisiin? Kuvaile ja perustele muutostarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Kriittisen infrastruktuurin, kuten vesihuollon, jätehuollon, energia- ja sähköhuollon, ruokahuollon sekä ICT-palveluiden, järjestäminen tapahtuu kunnissa usein julkisomisteisten konserniyhtiöiden kautta. Näihin toimintoihin on kohdistunut tiedustelua sekä tietoverkkojen välityksellä että fyysisesti, ja myös sabotaasin mahdollisuus on tunnistettu.

Julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen koskemaan tällaisia yhteiskunnan kriittisistä toiminnoista vastaavia julkisomisteisia yhteisöjä muodostaa merkittävän turvallisuusriskin. Laajennus aiheuttaisi yhtiöissä huomattavia käytännön järjestelyjä ja vaikeuksia, erityisesti tilanteissa, joissa tietopyynnöt kohdistuvat asiakirjoihin, paikkatietoihin tai muihin kriittisiin teknisiin tietoihin, joiden salassapito ei nykyisen sääntelyn perusteella ole yksiselitteisesti turvattavissa.

Soveltamisalan laajentamisen turvallisuusvaikutukset ovat ilmeiset. Lisäksi se lisäisi merkittävästi kriittisen infrastruktuurin yhtiöiden hallinnollista taakkaa ja edellyttäisi todennäköisesti lisäresursseja. On myös huomioitava, että osa näistä toimijoista on henkilöstöresursseiltaan varsin pieniä.

Nykyisessä turvallisuustilanteessa julkisuuslain soveltamisalaa ei tule ulottaa yhteiskunnan kriittisistä toiminnoista vastaaviin julkisomisteisiin konserniyh-tiöihin ja yhteisöihin.

Oletteko tunnistaneet tietojen tai asiakirjojen salassapitoa koskevaa erityislainsäädäntöä, joka on ristiriidassa julkisuuslain salassapitosäännösten kanssa? Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisu 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), aiheutuisiko soveltamisalan muutoksesta konkreettisia ristiriitoja nykyisen erityislainsäädännön kanssa tai tarvetta tarkentaa erityislainsäädäntöä?

Sote-tiedot kunnissa

Hyvinvointialueuudistuksen alla terveydenhuollon potilasasiakirjoja ja sosiaalihuollon asiakkuuksiin liittyviä asiakirjoja siirrettiin THL:n siirto-ohjeen mukaisesti kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle. THL:n siirto-ohjeen mukaan kuntiin jäi kuitenkin arkistointivaiheessa olevia potilasasiakirjoja, jollei niistä toisin hyvinvointialueen kanssa sovita. Tällaisia ovat esimerkiksi ennen jatkuvan potilaskertomuksen käyttöönottoa muodostuneet potilasasiakirjat ja ennen vuotta 2010 kuolleiden potilasasiakirjat, jotka on määrätty pysyvästi säilytettäväksi. THL:n siirto-ohjeen mukaan kuntiin jäi myös erinäisiä sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja. Osa näistä ovat arkistointivaiheessa, osa säilytysvaiheessa.

Esimerkiksi selvitykset lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta jäivät kuntiin THL:n siirto-ohjeen mukaan vuodesta 1946 taaksepäin. Samoin kaikki perus-toimeentulon asiakasasiakirjat, ennen vuotta 2011 muodostuneet rikoksesta epäillyn nuoren henkilötutkinnan asiakirjat, kotipalvelun asiakasasiakirjat vii-meisen merkinnän ollessa vuodelta 1996, kaikki päivähoito- ja lasten kotihoidon tuen asiakirjat, kaikki holhoustoimen asiakirjat jne. jäivät kuntiin.

On jokseenkin epäselvä, mitä sääntelyä ja eritoten mitä salassapitosääntelyä näihin kuntiin jääneisiin asiakirjoihin sovelletaan ja milloin esimerkiksi salas-sapito lakkaa. Kuntien tehtäviin ei kuulu sosiaali- tai terveydenhuoltoa, joten lähtökohtaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädäntöä ei tietoihin sovelleta. Kuntaliiton tiedossa on, että STM on käynnistänyt lainvalmistelua tilanteen selkeyttämiseksi, mutta myös salassapitosääntelyn kehittämisessä tulisi arvioida mahdollisia muutostarpeita.

Työsuojeluprosessit

Kuntaliitto kiinnittää lisäksi huomiota työsuojeluprosessien yhteydessä syntyvien asiakirjojen julkisuusasemaan. Työsuojeluasiakirjojen, kuten työsuoje-luilmoitusten, salassapidosta säädetään laissa työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006). Kyseisen lain 10 §:n mukaan tietyt ilmoituksiin liittyvät tiedot ovat salassa pidettäviä valvontaviranomaisen hallussa.

Tätä salassapitosäännöstä ei kuitenkaan sovelleta valvontaviranomaisten ulkopuolella, minkä vuoksi vastaavat tiedot ovat kunnallisissa viranomaisissa pääsääntöisesti julkisia. Oikeuskäytännössä on kuitenkin katsottu, että myös muut kuin valvontaviranomaiset voivat rajoittaa asianosaisjulkisuutta ilmoittajan suojaamiseksi. Tämä periaate on tarkoitus selkeyttää tulevassa julkisuuslain uudistuksessa.

On kuitenkin huomattava, että erityislainsäädäntöön sisältyvä kategorinen salassapitosäännös muodostaa olennaisen aste-eron verrattuna tilanteisiin, joissa osittainen salassapito perustuu harkintaan. Nykyinen sääntelyn epäyhtenäisyys on johtanut tulkintavaikeuksiin ja vaihtelevaan ohjeistukseen työsuojeluprosessien käsittelystä kunnissa ja muissa kuin valvontaviranomaisissa.

Kuntaliitto katsoo, että sääntelyä on tarpeen yhdenmukaistaa. Erityisesti tulisi ottaa huomioon työsuojeluprosessien luonne ja niihin liittyvä tiedon arkaluonteisuus. Yhdenmukainen ja selkeä sääntely edistäisi oikeusturvaa, viranomaistoiminnan ennakoitavuutta sekä henkilöstön luottamusta työsuojelujärjestelmään.

Kansallinen hankintatietovaranto

Hankintatietovarannon kehittämisessä on esitetty, että julkisyhteisöjen ostolaskut julkaistaisiin Valtiokonttorin ylläpitämissä järjestelmissä. Kuntaliitto pitää tärkeänä nostaa esiin, että osa ostolaskujen sisältämiin tietoihin saattaa liittyä salassapitoperusteita kansalliseen turvallisuuteen tai henkilötietojen suojaan liittyvistä syistä. Näissä tapauksissa salassapidon peruste kohdistuu usein yksittäiseen tietoon laskun sisällä.

Käytännön haasteena on kuitenkin se, että kunnissa käsitellään vuosittain arviolta lähes 10 miljoonaa laskutustapahtumaa. Tällaisessa mittakaavassa yksittäisten tietojen seulonta ja salaaminen manuaalisesti on käytännössä mahdotonta. Tämän vuoksi on syntynyt käytäntö, jossa koko asiakirja salataan, vaikka salassapitotarve koskisi vain yksittäistä tietoa.

Keskustelussa tulisi arvioida, onko tällaisissa laajamittaisissa asiakirjamassoissa perusteltua soveltaa yksittäistietoon kohdistuvaa salassapitoa, vai tulisiko kehittää ratkaisuja, jotka mahdollistavat tehokkaan ja tietoturvallisen julkistamisen ilman, että koko asiakirja joudutaan salaamaan. Tavoitteena tulisi olla tasapaino läpinäkyvyyden, tietosuojan ja hallinnollisen tehokkuuden välillä.

Sisäinen tarkastus ja ilmoittajansuojelu

Käytännön haasteita syntyy myös siitä, että sisäisen tarkastuksen ja ilmoittajansuojelulainsäädännön salassapitosäännökset eroavat toisistaan. Ilmoittajansuojelulain (1171/2022) perusteella tehdyt ilmoitukset käsitellään kunnissa usein osana sisäisen tarkastuksen prosesseja. Tämä voi aiheuttaa tulkintaongelmia, koska sisäisen tarkastuksen asiakirjojen julkisuus määräytyy julkisuuslain mukaan, kun taas ilmoittajansuojelulain mukaiset ilmoitukset ja niihin liittyvät tiedot ovat erityislainsäädännön nojalla salassa pidettäviä.

Tämä sääntelyjen välinen ristiriita voi johtaa epäselvyyksiin asiakirjojen käsittelyssä ja julkisuusratkaisuissa. Kuntaliitto katsoo, että sääntelyn selkeyttäminen on tarpeen, jotta voidaan varmistaa ilmoittajien suoja ja samalla turvata sisäisen tarkastuksen toimintaedellytykset sekä viranomaisten johdonmukainen toiminta.

Sulin Ida
Suomen Kuntaliitto